

Jonas Barlyng – portræt af en portrætmaler

Af Henrik Jandorf (S72)

Jonas Barlyng (S88) er cand.jur. fra Københavns Universitet og har studeret kunsthistorie og musikvidenskab ved Lunds Universitet. Han er en anerkendt portrætmaler – med Per Arnoldis ord "den bedste og mest naturlige portrætmaler, vi har i landet". Teksten nedenfor er stykket sammen af Jonas Barlyngs svar på en række spørgsmål om hans virksomhed som kunstner og hans refleksioner herom.

Jeg blev portrætkunstner ved ikke at holde op med at tegne og male. Alle børn tegner og maler, men i 11-12-års alderen begynder de fleste at forlange mere af sig selv, end de kan opfylde, og så dør interessen. Nogle få bliver ved, og jeg var en af dem.

Men jeg har ikke fået nogen formel kunstnerisk uddannelse – det jeg kan, har jeg mestendels lært mig selv. Jeg har læst om malierris teknik og nærstuderet værker af andre malere og forsøgt at lure dem kunsten af, og jeg har eksperimenteret mere eller mindre systematisk med pensler, farver og lærred. Hvis jeg havde haft en kapabel lærer, kunne jeg utvivlsomt have lært håndværket på langt kortere tid, for det er jo rigtigt, som John Constable siger, at den selv lærte maler har haft en meget uerfaren læremester. Men da jeg som ungt menneske så mig om, kunne jeg ikke rigtig få øje på nogen, jeg havde lyst til at lære noget af, så det har måttet tage den tid, det har taget. Havde jeg været 30 år yngre, ville der have været helt andre muligheder. I dag er der glimrende skoler i udlandet, hvor man får gedigen undervisning efter nogenlunde samme metode, som f.eks. Krøyer og Tuxen lærte efter i Paris; og eleverne bliver hurtigt meget drevne. På minussiden kommer man ikke uden om, at mange, der er udgået fra disse skoler, maler konventionelt, anonymt og underlig uoplevelt, og at deres kunst undertiden får en hædning mod det epigonagtige og illustratørprægede. Alligevel betragter jeg eksistensen af disse skoler helt overvejende som et gode. Jeg tog selv for en del år siden et ugekursus på en af

dem, og det var nyttigt, for jeg fik rationaliseret min arbejdsgang og luget ud i nogle uvaner. Man kan altid lære noget.

Jeg malede portrætter lige fra begyndelsen. Jeg interesserede mig meget tidligt for danmarkshistorie, og jeg husker tydeligt, hvordan et bogopslag med en billedkavalkade af Danmarks konger i 500 år fangede min opmærksomhed og satte gang i det hele. Jeg gennempløjede historiebøger, opslagsværker osv. for kongeportrætter, jeg kunne kopiere. De tidligste eksempler, jeg har gemt, er malet, da jeg var omkring otte år. Det var kort efter, at jeg havde fået mine første tubefarver, et sæt

Vibeke Hansen (rektor 2003-2014). 2014. 90x68. Olie på lærred. Sorø Akademi

akrylfarver. Da jeg fyldte 10, fik jeg oliefarver, og dem har jeg holdt mig til lige siden.

Jeg ved ikke, hvorfor det netop er portrætter, der interesserer mig. Jeg ved heller ikke, hvorfor jeg synes, at stegt flæsk og persillesovs smager godt. Jeg har stort set ikke malet andet end portrætter – men tanken om at male f.eks. opstillinger, landskaber eller bymotive er ikke fremmed for mig. Måske burde jeg begynde på det.

Egentlig handler al figurativ kunst jo om det samme, nemlig at omsætte et synsindtryk til form og farve, og derfor kan det i princippet være ligegyldigt, hvad man maler. Alligevel er det klart, at hver genre har sine egne særlige udfordringer, og det gælder naturligvis også portrætmaleren. For det første kommer man ikke uden om det ubønhørligt krav, at billedet skal ligne. Og man skal kun ramme få millimeter ved siden af, så er ligheden forduftet. Derfor sniger der sig let en overførsigtighed ind i arbejdet, som man af al magt må bekæmpe, for penselstrøget må have træfsikkerhed og flugt. Og som Per Arnoldi meget rigtigt har observeret: *Man kan ikke male et hurtigt strøg langsomt.* For det andet skal den portrætterende agere naturligt, hverken stift eller uroligt, og minen og posituren skal harmonere med personligheden. Og endelig – for det tredje – er det ikke ligetil at gengive den menneskelige hud; tonerne skal afstemmes med stor finesse, for grænsen mellem det overophedede og det udpinte er hårfin, og hvis man tværer for meget rundt i malingen, dør farverne. Igen må jeg citere Per Arnoldi, som engang ved synet af et mislykket portræt – jeg skal af forfængelige årsager understrege, at det ikke var et af mine – udbrød: *Det dér er ikke hud, det er maling!*

Uanset de nævnte genvordigheder er kunsthistorien heldigvis rig på malere, der har behersket portrætmaleren med suverænt mesterskab. Adskillige af dem har inspireret mig, men det kunne blive en monoton opremsning, hvis vi skal dem alle igennem, så lad os nøjes med nogle få: Rembrandt, Velázquez, Joshua Reynolds, John Singer Sargent – og ikke mindst vor hjemlige mester Herman Ve-

Per Arnoldi. 2023. 91x74. Olie på lærred. Privateje

del, en formidabel, men underlig upåagtet maler, som fortjener at blive kendt af mange flere. Fælles for dem alle er deres udpræget maleriske tilgang til opgaven; de modellerer i lys og farve med synlige penselstrøg. Hos andre – f.eks. Holbein, som jeg beundrer grænseløst, men ikke betragter som en direkte inspirationskilde – er penselstrøgene afglattede, og formen og linjen hersker over farven. Det kan gøres fremragende også på den måde, men det er ikke min måde.

Så er der spørgsmålet om selve arbejdsgangen, der selvfølgelig kan veksle en smule fra billede til billede, men alligevel følger et nogenlunde fast mønster. Hvis der er tale om et bestillingsportræt, vil man typisk som det første aftale med bestilleren, hvor stort billedet skal være, og hvor meget af figuren det skal vise, også af den simple grund at prisen afhænger af disse forhold. Derefter mødes modellen med mig i mit atelier med henblik på at få selve kompositionen på plads og få lagt lyset rigtigt og den slags. Det med lyset er uhyre vigtigt. Normalt er der én lyskilde, og typisk falder lyset ind lidt oppefra fra enten højre eller venstre, hvilket giver den bedste dybde-

Henning Molin (S46, Soransk Samfunds formand 1996-2002). 2016. 27x22. Olie på lærred. Privateje

virkning. Alle, der har taget blitzfotos, ved, at alt bliver påfaldende fladt at se på, netop fordi lyset kommer lige forfra.

Og apropos fotografier: Man hører undertiden det synspunkt fremført, at fotografiet har gjort malede portrætter overflødige, og der spørges polemisk, hvad et malet portræt kan, som et fotografi ikke kan. Svaret er ganske enkelt: Være et maleri. Den fotografiske teknik var naturligvis en epokegørende teknologisk landvinding, men fra en kunstnerisk synsvinkel er det en fejl at betragte fotografiet som maleriets afløser. Fotografiet er en kunstnerisk udtryksform ved siden af maleriet, ganske som f.eks. billedhuggerkunsten og tegnekunsten er det. Fotografiet overflødiggør lige så lidt maleriet, som et klaver overflødiggør en violin.

De fleste portrætmalere benytter i en eller anden udstrækning referencefotografier som en praktisk hjælpemiddel, og det gælder også for mig. Hvor meget jeg bruger fotografierne, og hvor meget den, der skal males, alligevel må tåle at skulle sidde model, veksler fra gang til gang og afhænger af omstændighederne. Og med omstændighederne mener jeg f.eks.: Har modellen god tid eller en travl kalender? Hvor fortrolig er jeg i forvejen med modellens udseende og minespil? Er trækkerne lette eller

svære at indfange? Under alle omstændigheder insisterer jeg på at tage mine referencfotos selv, for belysningen skal være rigtig. Og jeg tager hundredvis af dem, for ellers kan de ikke kompensere ordentligt for modellens fravær under arbejdet. Man skal huske, at det, man maler, er selve personen, ikke et fotografi af personen. Man ser alt for ofte portrætter, der tydeligvis falder i sidstnævnte kategori, og hvor kunstneren har klamret sig til sit forlæg som en skibbruden til vragestumperne. Ubehjælpeligheden lyser ud af dem, og de har ingen kunstnerisk værdi.

Når der skal males et portræt, er det en fordel, at der er en klar forståelse af, hvad der er modellens henholdsvis malerens territorium. Modellen har selvfølgelig ret til undervejs i arbejdet at påpege forhold af relevans for portrætligheden – fx er det helt på sin plads at meddele kunstneren forud, at der er tøj i bestemte farver, man aldrig går med. Det kunne også være at protestere mod misforståede dragtdetaljer i en embedsuniform og den slags. De rent kunstneriske valg derimod, altså kompositionen, farveholdningen, udpens-

Henrik Jensen (S84). 2019. 62x44. Olie på plade. Privateje

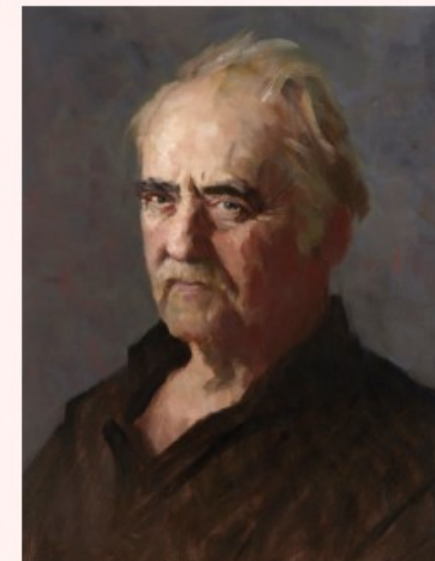
Pia Kjærsgaard. 2024. 77x55. Olie på lærred. Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg

lingsgraden osv., hersker maleren suverænt over. Her må modellen selvsagt afstå fra overhovedet at blande sig. Hvis man hyrede en pianist til at optræde i sit hjem, ville man jo heller ikke drømme om at instruere vedkommende i, hvorledes musikken skulle fortolkes.

Posthume portrætter er en sag for sig. Hvis der ikke kan tilvejebringes tilfredsstillende fotografisk materiale, må man være standhaftig, betakke sig for opgaven og tappert vinke farvel til honoraret. Men selv hvis der kan findes noget brugbart, er det typisk en vanskelig opgave at løse. For en halv snes år siden malede jeg et portræt af Vibeke Hansen, rektor for Sorø Akademi fra 2003 til 2014. Hun døde i sit embede, inden jeg fik bestillingen, så jeg måtte klare mig med, hvad der var af forhåndenværende materiale. Jeg tog afsæt i nogle udmærkede officielle portrætter af hende, men de var belyst forfra, og jeg foretrak som sagt sidelys af hensyn til dybdevirkningen, så jeg måtte tænke mig til, hvordan en lettere justeret belysning ville falde i ansigtet. Og eftersom jeg skulle have mere af figuren med og ønskede at male rektor stående på talerstolen i festsal-

len, måtte jeg supplere med en eksisterende, gynet videooptagelse. Det hjalp heldigvis, at jeg havde mødt hende flere gange, også inden sygdommen ramte hende, og til sidst kom der et portræt ud af anstrengelserne, som jeg selv var tilfreds med, og som jeg tror gjorde lykke. Men det malede ikke sig selv!

Der er anden kunst end billedkunst. Jeg er en stor musikelsker. Det er næsten en besættelse, og jeg må være ærlig og sige, at jeg sætter musikken om muligt højere end billedkunsten. Desværre er mit klaverspil et talende vidnesbyrd om, at kærligheden er uigengældt, men jeg er velsignet med tålsomme naboer. Og heldigvis er stereoanlægget opfundet. Jeg kan tilbringe timer – også under arbejdet i atelieret – med at lytte til musik, navnlig orkester- og kammermusik. Min helt særlige fornøjelse er at fordybe mig i et musikværk og sammenligne forskellige indspilninger ned til de mindste enkeltheder. Litteratur, scenekunst og film beskæftiger jeg mig ikke med i samme udstrækning. Jeg har stor agtelse for disse kunstarter, men man kan ikke fordybe sig i alt med samme grad af lidenskab.

Jens Bøgh (S69). 2020. 50x37. Olie på lærred. Privateje